

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Univers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prave
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

10. Qua[m] potestatem habeat lex humana in actus mentis simpliciter
internos.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

inane, vel careat viribus, aut vires non habeat: item; Non valeat, vel ipso iure nõ valebit: vel, Nihil agitur, vel agetur: item, non teneat, vel, nullum sit factum: Item, Non possit, aut, Non poterit: pœnam significant ipso iure latam. Et parum aut nihil refert prædicta verba singula per se ponantur, an duo, triaue coniuncta, aut simul cum aduerbijs vniuersitatem, & negationem significantibus; vt si dicatur: Omnino, profus, penitus non valeat. Idem iuris continent nomina quædam vim, & potestatem negantia, Vt si lex dicat; sit ineligibilis, intestabilis: nam perindè est, ac si diceret, Eligi non possit, testari nequeat.

Quarta Regula. Verba, quæ nullum hominis ministerium significat, in legibus posita, innuunt pœnam ipso iure latam; qualia sunt, subiaceat, subdatur, incurrat, incidat, contrahat, amittat, perdat, cadat, recedat, redeat, reuertatur, & alia id genus pleraque. *Nec refert*, huiusmodi verba dicantur esse imperatiui modi, & præsentis temporis, an futuri temporis, & subiunctiui modi: neque enim est, cur laboret Alphonsus Castrensis in Canonici, & Ciuilis iuris doctoribus reprehendis tanquam barbaris, & grammaticæ imperitis, eo quod tradiderint prædicta verba esse futuri temporis, ipse autem contrà potiùs censet esse præsentis temporis Imperatiui modi; at tamen possunt accipi, vt verba futuri temporis Subiunctiui modi; ita vt sensus sit; si quis hoc, aut illud fecerit, in hanc pœnam incidat.

Quinta regula: Quandoquæ vnà cum pœna legibus irrogata ponuntur aduerbia sequentia, Statim, Confestim, Illico, Cõtinuò, Mox, Protinus, incontinenti, ex tunc, significatur pœna ipso iure lata, vt est communis ciuilis, & Canonici iuris interpretum opinio.

Sexta Regula: Lex pœnam constituens, si verbo præsentis temporis Indicatiui modi, aut præteriti vtatur, pœnam continet ipso iure latam: quod iuris Pontificij doctores communi sententia tradiderunt: Vt, si lex ita condatur: Qui hoc, aut illud fecerit, excommunicatur, suspenditur: *Vel ita;* est excommunicatus, est suspensus: Idem est, si dicatur, Nouerit se suspendi, vel esse suspensum: *Vel si dicatur:* Sit suspensus, sit interdictus, aut priuatus bonis suis.

Porro ad cognoscendum, legem pœnam ferendam denunciantem, sit hæc prima Regula: Quotiescunq; lex pœnalis vtitur verbo, quod solam pœnæ comminationem exprimit, continet pœnam ferendam, non latam: vt si lex ita sanciatur: Præcipio, aut Prohibeo sub pœna excommunicationis, vel sub interpositione anathematis, aut sub interminatione interdicti, aut sub maledictione pœnæ æternæ, aut sub indignatione Omnipotentis Dei. Ita docent Canonici iuris periti in cap. Dolentes, de celebratio. Missarum, Glossa, Hostiensis, Ioannes Andreas, & alij.

Secunda Regula: Omnis lex, quæ cum pœnam proponit, vtitur verbo futuri temporis, pœnam continet ferendam, non latam. Quemadmodum si lex dicat: Qui bouem fuerit furatus, quinq; restituet. Similiter si dicat: Qui fecerit hoc, vel illud, priuabitur; vel sic: Si hoc aut illud fiat, factum irritabitur, rescindetur, reuocabitur. Ita etiam, si dicat: excommunicetur, suspendatur, pri-

uetur, excludatur, relegatur, irriteur, reuocetur, rescindatur: hæc enim verba significant actionem iudicis. Atque hæc est communis vtriusque iuris interpretum sententia.

Postremò notandum est: Quoties de aliquo dictione in lege pœnali posita merito ambigitur, significet, necne sententiam, & pœnam ipso iure latam, iudicandum est non sententiam latam, sed ferendam continere. Ita Glossa, Abbas, Felinus, & Philippus Francus: nam iuxta Regulas iuris, odia sunt restringenda. Item, in pœnis benignior, & mitior interpretatio, & sententia esse, reddi, & pronuciari debet.

Cap. X.

Quam potestatem habeat lex humana in actus mentis simpliciter internos.

Questio est inter Theologos, An lex humana actus voluntatis interiores imperare, aut prohibere queat. Hanc quæstionem agitauit Medina de oratione quæst. 15. quæ est de potestate Ecclesie in actus cordis, Cordubensis in suis Quæstionibus lib. 4. quæst. 13. de potestate Pape. Almainus in tract. de potestate Ecclesie cap. 10.

Porro duæ sunt in hac controuersia sententiæ, vna affirmat legem humanam, præsertim Ecclesiasticam habere potestatem in actus simpliciter internos; quod videtur sensisse Adrian. quodlib. 2. a. 1. item 4. de confess. q. 2. §. alij probant. Albert. de agros. assert. catho. & here. c. 33. n. n. citat Glossam, Cardinalem, Ancharanum, Imolam, & idem quoque sensit Alber. Pigh. lib. 6. de Eccles. Hierar. c. 16. sic etiã Rosel. absolutia. 1. nu. 28. & 29. & citat Goffredum, Rainerium, Ioan. Andream, sic etiam videntur docere Abbas c. 2. de officio ordinarij, nu. 12. Felin. c. porro. de sent. excommunicatio. Eorum argumenta sunt. **Primum** sumitur ex Clementina de Hæreticis cap. 1. vbi Pontifex edicit pœna excommunicationis, & in pœnis interposita, vt Episcopi, & ceteri rerum ad Fidem spectantium Iudices, à Romano Pontifice deputati, officium Inquisitionis exequantur, absque vllò odio, ira, timore, vel quocunq; alio humano affectu. Sed huiusmodi affectus sunt actus interni. **Secundum** ducitur ex cap. Cõmissa. de electione in 6. vbi cõstitutum est, vt si quis parochialem Ecclesiam obtinuerit, sine voluntate ascendendi ad sacrum Sacerdotij ordinem, beneficium ipso iure amittat, & fructus suos nõ faciat. **Tertium** sumitur ex cap. Dolentes, de celebratio. Missarum. vbi statutum est, vt qui lege, vel canone compelluntur ad presb. horarias recitandas, Officiũ diuinum studiosè, attentè, & deuotè dicant; Sed Attentio, & Deuotio, sunt actus interni. **Quartum**, In multis concilijs decretum est, vt qui hoc, vel illud dixerit, docuerit, aut crediderit, anathemate percussatur, & si quis eorum d. 30. ex Concilio Gangrensi, & si quis nuptias, & si quis virorum, d. 30. & Concil. Tolet. 1. & Brac. 1. cano. si quis crediderit: Sed credendi actus est internus, hoc enim ipso distinguitur ab actu dicendi, & docendi. **Item**, in Hæreticos si equenter inquiratur, ita vt interrogentur, an aliquãdo sic, vel aliter crediderint. **Quintum**, Romanus Pontifex sæpè vota relaxat indulgen-

tia be-

tia beneficio: nam aliquos voti vinculo, & lege soluit, aliquando etiam vota commutat, eadem itidem rescindit, quamvis interna sint. **Sextum**, Ecclesia indixit annuam peccatorum confessionem, & tamen si quis internis tantum peccatis sit maculatus, debet ea semel ad annum proprio sacerdoti confiteri. **Septimum** argumentum: Ecclesia potest peccata interna reseruare, ita ut absolutione eorum certis presbyteris, non omnibus committat. **Postremum** argumentum est: Nihil impedit, quominus Ecclesia actus internos imperare, vetareue possit, quod eos esse factos in foro iudiciali probare nequeat: nam peccata externa saepe numero ad eum sunt occulta, ut probari nequeat ea esse commissa; & tamen externa delicta sunt Ecclesie potestati subiecta; quod enim quippiam fuisse factum, probari in foro iudiciali non possit, hoc idem est, quia defunt probationes, indicia, & testes: non autem quia defuit iurisdicctio, & potestas. Hanc sententiam probabilem putat esse Medina de penit. tract. de oratio. q. 15.

Secunda opinio docet, lege humana non posse imperari, aut vetari proximè, & directò per se actus mentis simpliciter internos. Hanc sententiam sequuntur. Dur. 4. d. 17. q. 8. Palu. 4. d. 17. q. 1. a. 2. Cai. 2. 2. q. 1. a. 1. Almai. & Corduben. locis citatis. Sor. 4. d. 22. q. 2. a. 2. & a. 3. post conclus. & Castr. lib. 2. de iust. heret. c. 16. Mai. 3. d. 25. q. 3. f. dubitatur, & Anto. p. 3. tit. 2. 4. c. 4. Silu. excommunicatio. 7. in excommunicatione 2. Angel. hereticus nu. 2. Nau. de penit. d. 5. principium. u. 19. Couar. in regula peccatum, de regul. iur. in 6. nu. 7. vnicò argumento permoti: quia actus simpliciter interni omnino cognitione humanam latent, ac fugiunt; ut ita per se cognosci ab homine nequeant; ergò non possunt iurisdictioni, & potestati humanae subiecti: nulla enim iurisdictionis potestas iudicare, & ferre sententia potest, nisi audita, & cognita causa.

In hac itaque controuersia sciendum est, quædam ut manifesta, & certa apud omnes constare. **Primum** est; Quotiescunque lex, vel constitutio humana est conuentio quædam, & pactio, vim & potestatem habet in actus internos, non quidem quatenus lex humana est, sed quatenus habet conuentiois rationem, & naturam. Vnde Ecclesia ius habet sua Beneficia Ecclesiastica, aut Beneficiorum fructus huic, vel illi conferendi, modo hunc, vel illum animum, & voluntatem habeat; & proinde merito constitutio Ecclesiastica decernit, ut is, cui parochialis Ecclesia confertur, ad sacrum sacerdotij ordinem intra annu promoueat; quod si voluntatem non habuerit eum ordinem suscipiendi, nulla erit beneficij impetratio, & adeptio, & tunc fructus non facit suos: quod si intra annum non fuerit promotus ad eum ordinem, ipso iure amittit beneficium. **Pari modo** cum aliqui cooptantur in certum Collegium iure exigitur ab eis, ut hunc, vel illum animum & voluntatem habeant: alioqui enim omnia Collegij iura amittunt. **Similiter** etiam Ordinarij Ecclesiasticum presules, qui beneficia conferunt, ius habent inquirendi; An qui ad Beneficium, vel Dignitatem prouehuntur, habeant voluntatem ea statim dimittendi, siue deponendi? Ecclesia enim, & quisque potest sua bona in alterum transferre ea conditione, & pacto, ut hoc, aut illud præster. **Secundo**, omnes in hoc conueniunt, legem scilicet hu-

manam hoc ipso, quod quippiam exterius iubet, aut prohibet, simul etiam præcipere, aut vetare actum internum, qui requiritur, ut actus sit humanus. Verbi causa. Indicit Ecclesia ieiunia, aut dierum festorum obseruationem, eo ipso imperat, ut velimus ieiunia seruare, ac dies festos colere: actus enim humanus, quem lex humana iubet, esse nequit, nisi sit voluntarius, & liber. **Tertio**, inter omnes pariter constat, actus externos etiam ad eum occultos, ut eos factos esse in foro iudiciali nunquam probari queat, iurisdictioni, & potestati humanae subiecti: quoniam actus externus suapte natura cognitionem humanam non fugit: quod autem in foro iudiciali probari non possit, ex accidenti est, eò quod defunt testes, & legitimæ probationes: quo fit, ut Hereticus exterior, quamuis sit penitus occultus, sit ipso iure excommunicatus. Et hoc est, quod probat Glossa ex multis iuris capitibus in Clementina prima, de Hereticis, verb. eo ipso, & ibi Cardinalis, Imola, & alij Canonici iuris interpretes. **Quarto** etiam est compertum, & certum, lege humana posse præcipi, vel vetari, ne actus exteriores fiant hoc, vel illo affectu prauo, in mirum ne fiant odio, vindicta, metu, aut denique causa, & studio amicorum, aut propinquorum: tunc enim lex humana directò, proximè, & per se actus exteriores præcipit; ex accidenti verò prohibet eos voluntatis affectus, qui solent actus externos aliquo modo corrumpere, & deprauare. **Obijcies**; Affectus animi similiter sunt etiam interni, ergò nequeunt humana lege interdici. **Respondeo**, inter affectus aliquos esse simpliciter internos, qui sese exterius non produunt, & de his nihil lex humana decernit: alios verò, qui actus externos comitari, consequi, & etiam antecedere solent; immò eos etiam eliciunt, & pariunt, & eiusmodi affectus non sunt simpliciter interni, quoniam sese proferunt, & fundunt exterius, eò quod sunt cause, origines, modi, & circumstantiæ externorum operum, & proinde coniecturis, signis, & indicijs in foro iudiciali saepe numero cognosci, & probari queant.

His constitutis longè **probabilius, & verius est**, ceteros actus mentis simpliciter internos nequaquam iurisdictioni, & potestati humani subesse, quia sunt à cognitione humana penitus remoti: non quidem ex accidenti, quales solent esse aliquando actus externi occulti, sed per se, & naturæ suæ conditione. Et quamuis oppositum docerent multi iuris pontificij doctores, quod reuera non docent, ut dicam inferius, vnus pro nobis contra illos sufficeret S. Thomas, qui 1. 2. q. 97. ait, necessariam esse aliquam legem diuinam quia de his potest homo legem ferre, de quibus iudicare potest: verum hominis iudicium ad internos motus, qui latent, nequaquam se extendit, & 4. d. 18. q. 2. ar. 2. q. 1. distinguit inter forum conscientie, & externi iudicij, & ait excommunicationem non ad primum, sed ad secundum forum pertinere. Et 2. 2. quest. 104. ar. 5. in ijs, inquit, quæ ad internum motum voluntatis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed Deo tantum. **Nec est**, quod Albertinus dicit, Canonici iuris interpretes, in hac quaestione cum Theologis pugnare: nam reuera iolum docere videntur Glossa in Clement. 1. de here. ver. eo ipso, & ibi Cardinalis, Imola, & ceteri,

hereticum exteriorem, etiam omnino occultum in excommunicationem incurere, quod idem Theologi tradiderunt; non autem hereticum interiore. Nam Cardinalis. *Clem. 1. de usu. in principio q. 3.* post Matthæum aperte docet voluntatem, si ad opus non peruenit, ab Ecclesia non puniri. Sic etiam *Clem. 1. de penis. q. 3.* idem tradit Hostien. *c. mulieres. de sent. excom.* idem Alberi. Iurifconsultus *p. 2. statuto. q. 168.* Salice. *in l. 11. qui cum telo. c. de sic. ex Bal. in l. si quis dicam vapere. c. de Episc. & Cleric.* & hæc sententia colligitur ex iure ipso canonico. *cap. sicut tuis. de simon. habetur. Ecclesia non iudicat de occultis: item c. erubescant d. 32. De secretorum cognitio. & inde est; idem c. si quando 15. q. 6. consuluisti. 2. q. 5. c. si omnia 6. q. 1. c. Christiana 32. q. 5. idem in l. cogitationis. ff. de pœni. ubi dicitur, cogitationis pœnam nemo patitur.*

Ad argumēta verò respondemus. **Ad primum** negamus in ea Clementina vetari actus simpliciter internos, sed quosdam affectus animi, qui tanquam causæ, & origines actus externos solent inficere; & proinde ex actibus externis tanquam ex affectibus solent esse nobis noti, & comperti ad sententiam de ipsis ferendam. **Ad secundum** dicimus in eo *cap. Commissa. de electione*, legem esse conventionalem, quam vocant, inter Ecclesiam conferentem beneficium parochiale, & inter eum, quem ad Beneficium admittit, & eligit: & ideo potest Ecclesia constituere, ne is, qui ad Beneficium promovetur, faciat suum, nisi habeat voluntatem ascendendi intra annum ad sacrum Sacerdotium. **Ad tertium** dicimus, esse inter scriptores quæstionem, in *cap. Dolentes de celebratio. Missarum*, ubi statuitur, ut officium diuinum attentè, studiosè, & deuotè recitetur; An imperetur interior animi attentio, & deuotio, an verò solum exterior, ita ut solum sit interdictum opus externum, quod impedit studiosam, attentam, & deuotam recitationem, aut cum ea pugnat, ita ut simul consistere nequeat. Sunt enim duæ opiniones, ut suo loco dicemus: quidam putant satisfacere Ecclesiæ præcepto, de precibus horarijs studiosè, attentè, & deuotè recitandis, eum, qui etiam voluntariè in varias cogitationes distractus diuinum officium persoluit, dummodò tamen interim dum recitat, non doceat, disputet, confabuletur, legat, scribat, vel aliquid opus exterius simile exequatur, & obeat, cuius opinionis fuisse. Durand. *4. d. 15. q. 12. num. 6.* Anton. *p. 3. tit. 13. c. 4. §. 3. & 8.* Medi. *de oratione q. 15.* Ioan. Andr. *cap. dolentes, de cele. missa.* Gerson. *p. 3. de vita spirituali lect. 4. corol. 2.* Sed opinio est aliorum, quæ magis ipse probat, in eo capite prohiberi voluntariam mentis distractionem internam, & non solum externam: quod docent Gab. in *Cano. missæ, lect. 62. lit. l. Mai. 4. d. 12. q. 7.* in argumentis contra *concl. 4. Cai. in sum. ver. festinã violatio. Dot. li. 10. de inst. q. 5. ar. 1. conclus. 7.* Et tunc ad argumentum **respondeo**, in eo cap. Præcipi actum interiorem, tanquam alioqui iure naturali debitum externo operi, quod imperatur. Nam si preces ad Deum fundimus, precationis ipsa vis, ratio, & natura poscit, uti attentè, piè, & religiosè precemur: Ergo merito Ecclesia proximè, & per se directò imperat, ut diuinum officium persoluamus, ac deinde præcipit, ut debito modo preces ipsas recitemus, quem videlicet modum precationis natura, & conditio postulat. **Ad quartum respon-**

demus, excommunicari eos, qui hoc, vel illud docuerint, qui dixerint, crediderint. Sed hoc verbo, crediderint, comprehenduntur ij, qui nutu, vel signo aliquo externo expresserint sententiam fidei contrariam: Vnde meritò tria genera personarum referuntur: Qui dixerint, quod pertinet ad sermonem. Qui docuerint quod ad doctrinam spectat. Qui crediderint, quod attinet ad mentis assensum, sed nutu aliquo, aut signo, quamuis nullis verbis expressum. Non igitur hærefis simpliciter interna, & solum mente concepta, excommunicatione afficitur. **Ad quintum** argumentum dicimus, Romanum Pontificem posse relaxare vota, & commutare, quamuis sint interna: Sed cum eorum relaxatio, aut commutatio petitur, vota ipsa sunt nota Pontifici, quæ antea actu interiori erant Deo nuncupata. **Item**, omne votum factum est Deo: Romanus autem Pontifex tanquam Christi Domini Vicarius ius habet, & potestatem id relaxandi, & commutandi, ut suo loco dicitur. **Ad sextum**: cum Ecclesia iubet annuam culpam confessionem, non instituit ipsam peccatorum confessionem, sed prescribit tempus, quo facienda est ea peccatorum confessio, quam Christus Dominus instituit: præcipit enim, ut quisque peccata sua quotannis sacerdoti confiteatur; at confessio, quæ est à Christo Domino instituta, debet esse integra omnium peccatorum, & ideo confessio, quam iubet Ecclesia, comprehendit etiam interna, quoniam nihil aliud imperat Ecclesia, nisi, ut quotannis semel peccata confiteamur: deinde verò quod confessio ad interna peccata pretendatur, id ex iure diuino, ex Christi scilicet institutione descendit. **Septimum** argumentum diluimus negando idem esse iuris de refectione peccatorum, quod est de lege: nam cum Ecclesia crimen aliquod reseruat, subrahit tantummodò materiam, à qua alioqui poterat sacerdos absolueri: subtracta autem materia, eo ipso, nulla est refectionis criminis absolutio, quæ legitimam, & subiectam materiam requirit: at verò lege aliquid prohibere, & præcipere, est iurisdictione uti, nimirum ius dicere in populos, vel homines nobis subiectos: & ea vetare, vel imperare, quæ cognoscere, & iudicare, ac punire possumus. Iurisdicatio igitur, quam exercemus in alios, requirit, & postulat causæ cognitionem, ut quis, vel absolui tanquam innocens, vel tanquam reus condemnari, & puniri possit, & proinde lex humana actus simpliciter internos imperare, aut prohibere nequit: alioqui enim posset in eos inquirere, & poenis debitis animaduertere.

Cap. XI.

Quinam humanis legibus tenentur.

PRIMO queritur, An Princeps legibus à se conditis teneatur? *S. Tho. 1. 2. q. 9. a. 5. ad 3.* facile videtur se expedire ab hac quæstione: **distinguunt enim**, quod attinet ad vim legis dirigentem, Princeps suis legibus tenetur: quod verò ad vim legis cogentem spectat, suis legibus solutus est:

& ideo